

Een sterke maar slechte gewoonte – loslopende ‘huiskatten’ en de wet

Te verschijnen in Ars Aequi (geaccepteerd voor publicatie); deze versie: december 2024.

Arie Trouwborst*

Dat iets een *sterke* gewoonte is, wil niet zeggen dat het ook een *goede* gewoonte is. Het buiten laten loslopen van ‘huiskatten’ lijkt er uitsluitend één van de eerste categorie. De gevolgen voor wilde dieren, van vogels tot vleermuizen, zijn bepaald niet voor de poes. Het openzetten van het kattenluik staat dan ook op gespannen voet met het natuurbeschermingsrecht. Andere juridische vraagtekens betreffen de forse risico’s van door katten(poep) verspreide ziektes voor de menselijke gezondheid, en de gevaren van rondzwerven voor katten zelf. Het lijkt een kwestie van tijd voordat voortschrijdend inzicht het wint van ingesleten gebruik, en de buitenkat zich voegt bij andere schadelijke gewoontes uit het verleden waarvan we ons nu afvragen hoe ze ooit normaal waren.

1 Inleiding

Wanneer jouw kat een koolmees vangt, overtreed jij dan de wet? Volgens Vogelbescherming Nederland wel: ‘Als een kat een vogel pakt, is de eigenaar strafbaar.’¹ Dat is bovendien zo ‘op basis van al jaren bestaande wetgeving.’² Net als andere huisdieren horen katten dus ‘altijd binnenshuis, of in afgesloten buitenruimtes, of aangelijnd’ te worden gehouden, aldus Vogelbescherming.³ Maar is dat eigenlijk niet raar? Nee, vindt Vogelbescherming, want vogels zijn niet voor niets wettelijk beschermd. Het rare is juist dat het recht door de overheid zelf wordt genegeerd, waardoor maar weinig katteneigenaren beseffen dat het openzetten van het kattenluik op gespannen voet staat met de wet.⁴ Heeft Vogelbescherming een punt? Nou en of. Zoals in dit artikel zal worden toegelicht, lijken beide antwoorden te kloppen als een bus.

Het houden van een lofzang op de huiskat is een koud kunstje.⁵ Voor een analyse van de aantrekkingskracht van katten op de mens is dit echter niet de plaats, al spelen hun koppies ongetwijfeld een hoofdrol: ‘Het gezicht van een kat is het gezicht van een ultiem roofdier, maar het is ook het gezicht van een kind.’⁶ De ongekeerde populariteit van de kat heeft echter keerzijden. Bijvoorbeeld, in de 12 minuten die de gemiddelde lezer doet over het lezen van dit artikel, zullen er in Nederland naar schatting weer zo’n 400 vogels door ‘huiskatten’ over de kling worden gejaagd.⁷ En dan hebben we het nog niet eens over de vele spitsmuizen,

* Prof.dr. A. Trouwborst is hoogleraar natuurbeschermingsrecht aan Tilburg University en bijzonder hoogleraar aan North-West University in Zuid-Afrika.

¹ Vogelbescherming Nederland, ‘Katten en vogels’, 17 augustus 2022, <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/katten-versus-vogels> (bekeken op 1 december 2024).

² Id.

³ Id.

⁴ Id.; het standpunt van Vogelbescherming is dan ook dat ‘de wettelijke bescherming van alle in het wild levende vogels in Nederland moet worden gerespecteerd’ en dat ‘huisdiereigenaren aangesproken moeten worden op hun verantwoordelijkheid’: Vogelbescherming Nederland, ‘Standpunt huisdieren en wilde vogels’, <https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-huisdieren-en-wilde-vogels> (bekeken op 1 december 2024).

⁵ Om direct één potentieel misverstand voor te zijn: de auteur van dit artikel heeft niets tegen katten (integendeel) en, zo suggereert de ervaring, de meeste katten ook niets tegen hem.

⁶ A. Tucker, *Een leeuw in huis – hoe katten ons inpalmen en onze wereld overnemen*, Kosmos 2017, p. 69. ‘In die combinatie zit een betoverende spanning,’ zo vervolgt de schrijver.

⁷ Dit is een conservatieve schatting; het kunnen er ook twee of drie keer zoveel zijn. Zie par. 4 hieronder.

woelmuizen, bosmuizen, kikkers, hagedissen, hermelijnen, eekhoorns, vleermuizen en andere niet-vogels die in dezelfde tijdsspanne hun levenseinde zullen vinden in de klauwen en bekken van Simba, Coco, Loki en co.⁸

Dat onze huisdieren zo'n grote tol heffen onder wilde dieren is een 'ongemakkelijke waarheid,' en die 'dringt nog maar matig door,' aldus columnist Kitty (!) Herweijer.⁹ Desondanks wordt er in de media – zowel in Nederland als daarbuiten – met toenemende regelmaat aandacht besteed aan de maatschappelijke kosten van loslopende katten, en lijkt er beweging te zitten in het debat over de (on)wenselijkheid ervan.¹⁰ Inmiddels timmert ook een stichting genaamd 'Huiskat ThuisKat' aan de weg met als missie om het 'buiten zonder toezicht loslopen van huiskatten aan banden te leggen.'¹¹

Tegen deze achtergrond wordt het fenomeen van de loslopende huiskat hieronder vanuit juridisch perspectief nader beschouwd. De nadruk ligt hierbij op het natuurbeschermingsrecht, maar ook andere aspecten zoals dierenwelzijn en de volksgezondheid worden behandeld.

2 Loslopende huisdieren: vragen om juridische problemen

Het ongecontroleerd laten rondzwerven van 'huisdieren' is een *contradictio in terminis*,¹² en druist al snel in tegen de wet.

Neem honden. Wanneer iemand haar hond zonder toezicht in de openbare ruimte of op andermans terrein laat ronddolen, kan dit allerhande juridische vragen oproepen. Wanneer de hond daar blaft, poept of vuilniszakken openscheurt op zoek naar eten, kan dat afhankelijk van de omstandigheden een onrechtmatige daad opleveren.¹³ Bovendien kan de hond een mens of ander (huis)dier bijten, of een verkeersongeluk veroorzaken. Ook dan geldt als basisregel: 'De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade.'¹⁴ Met het oog op de vele risico's die de loslopende hond zelf loopt, zoals wederom de kans op een aanrijding, is ook dierenwelzijnswetgeving relevant. Zo vloeit uit de Wet dieren een brede verplichting voort om huisdieren bescherming te bieden tegen 'gezondheidsrisico's'.¹⁵ Wanneer de hond achter hazen of reeën aanjakkert, komt ten slotte nog het natuurbeschermingsrecht in beeld, en kan het baasje een boete van de boswachter tegemoet zien.¹⁶

⁸ Dit is een greep uit een recente top-10 van populaire kattennamen:

<https://figopet.nl/dierenadvies/kat/populaire-kattennamen> (bekeken op 1 december 2024); volgens dezelfde bron gaan er ook katten door het leven met (minder populaire) namen als Matcha, Lucifurr en Badr Harig.

⁹ K. Herweijer, 'Het is in de verste verte niet meer "natuurlijk" om katten buiten hun gang te laten gaan', *Algemeen Dagblad*, 1 mei 2024.

¹⁰ Zie bijv. A. Roon, 'De huiskat is onze aaibare jager, moet die niet aan banden?', *Trouw*, 17 juni 2022; J. Tielbeke, 'Kattenschaamte: de moordlust van Poekie', *De Groene*, nr. 17, 24 april 2024; I.E. Steinmark, 'Is it time to end cats' right to roam?', *The Guardian*, 14 augustus 2022; C. Arnold, 'Cat-astrophe', *Noema*, 6 juni 2023.

¹¹ Zie <https://huiskatthuisKat.nl/missie/> (bekeken op 1 december 2024). De gang naar de rechter is bij het nastreven van dit doel niet uitgesloten. Een gevleugelde aanbeveling van de stichting is overigens: 'Geniet, maar houd je poes onder controle!' De auteur van dit artikel is, op persoonlijke titel, lid van de adviesraad van de stichting.

¹² Of het nu in huis, in een kooi, in de tuin, in een omheind weiland, aan de lijn of in een losloopgebied is, huisdieren horen in beginsel te allen tijde onder controle van hun houder te staan.

¹³ Art. 6:162 BW; zie ook art. 5:23(2), 5:37 en 6:179 BW.

¹⁴ Art. 6:179 BW; zie wat bijtincidenten betreft ook art. 425 Sr.

¹⁵ Art. 1.6(3) Besluit houders van dieren.

¹⁶ Zie par. 3 hieronder.

Alle genoemde wetgeving geldt in gelijke mate ten aanzien van loslopende *katten*. Die kunnen net zo goed hinder veroorzaken met hun ontlasting, territorium-markering¹⁷ en kattengejank, of schade in de vorm van dode kippen of aangevreten tapas bij de burens. Ook wat het veroorzaken en ondervinden van auto-ongelukken betreft gelden bij katten precies dezelfde regels als bij honden. Gezien de legio platgereden en vermiste poezen is het twijfelachtig of al dat ronddwalen überhaupt wel het belang van de kat dient.¹⁸ Het in zijn eentje buiten laten spelen van een kleuter zonder besef van gevaren, zoals het autoverkeer, wordt immers evenmin beschouwd als nobele daad, maar als onverantwoord ouderschap.

Een recente CBB-uitspraak werpt nieuw licht op de relevantie van de Wet dieren in dit verband.¹⁹ Hierin oordeelde het rechtscollege dat konikpaarden weiden op plaatsen waar planten groeien die ooginfecties kunnen veroorzaken, onrechtmatig is.²⁰ Als de kans op een dergelijke niet-levensbedreigende welzijnsaantasting al een schending oplevert van de wettelijke zorgplichten van dierhouders, dan is het niet gek om te denken dat hetzelfde geldt voor het blootstellen van katten aan de kans op een dodelijke aanrijding,²¹ naast vele andere gevaren.²²

Merkwaardigerwijs worden ook de gevolgen van rondzwervende katten voor de menselijke gezondheid vaak gebagatelliseerd. Een notoir voorbeeld is de infectieziekte toxoplasmose, die door katten(ontlasting) wordt verspreid. Bij mensen kan toxoplasmose leiden tot longontsteking, hersenontsteking en hersenvliesontsteking,²³ en zij wordt tevens in verband gebracht met hersenafwijkingen als schizofrenie.²⁴ Vooral ongeboren kinderen zijn gevoelig. ‘Vroeg in de zwangerschap is de schade het grootst en lijdt besmetting vaak tot intra-uteriene vruchtdood of abortus,’ aldus het RIVM.²⁵ ‘Later in de zwangerschap treden vooral neurologische en oogafwijkingen op.’²⁶ Oftewel, miskramen, blind geboren kinderen en veel andere doffe ellende kunnen het directe gevolg zijn van een open kattenluik elders in de straat. Het is op zijn zachtst gezegd curieus dat zwangere vrouwen angstvallig contact met de grond en de zandbak *in hun eigen tuin* moeten vermijden²⁷ omdat de burens graag hun huisdier laten loslopen.²⁸

¹⁷ Door tegen allerhande objecten urine te sproeien; zie bijv. Craig Turner, ‘How to stop cats going on your car’, 2 mei 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=uIbkljilMV8> (bekeken op 1 december 2024).

¹⁸ Zie bijv. J. Hooimeijer, *Wij missen onze Minou: de loslopende kat als taboe en slachtoffer van onwetendheid*, Auteurscollege 2022.

¹⁹ CBB 9 juli 2024, ECLI:NL:CBB:2024:462.

²⁰ Id.; het ging *in casu* om de grote klis (*Arctium lappa*), ook wel grote klit genoemd.

²¹ Kortom, als een huiskat onder de wielen van een vrachtwagen terechtkomt, heeft niet de chauffeur maar eerder de eigenaar van de kat een juridisch probleem, zoals ook gesteld door Hooimeijer, *supra*, p. 87-88.

²² Zoals daar zijn de (soms fatale) verwondingen, infecties, ziektes en andere aandoeningen die katten kunnen oplopen als gevolg van ontmoetingen met andere katten, honden, ratten, rattenklemmen, gif of giftig voedsel, vuurwerk, slecht opgevoede jeugd, boze burens en wilde dieren zoals zeearenden, oehoes, vossen, goudjakhalzen en wolven.

²³ Zie o.a. RIVM, ‘Toxoplasmose’, <https://www.rivm.nl/toxoplasmose> (bekeken op 1 december 2024). Een andere door katten(poep) overgedragen aandoening is toxocariasis, waarbij het gaat om door kattenspoelworm veroorzaakte infecties.

²⁴ Bijv. D.G. Contopoulos-Ioannidis e.a., ‘Toxoplasmosis and schizophrenia: a systematic review and meta-analysis of prevalence and associations and future directions’, 4 *Psychiatric Research and Clinical Practice*, 2022, p. 32-70.

²⁵ RIVM, ‘Toxoplasmose’, <https://www.rivm.nl/toxoplasmose> (bekeken op 1 december 2024).

²⁶ Id.; ook kan ‘ernstige infectie of sepsis’ leiden tot ‘perinataal overlijden.’

²⁷ ‘Gebruik tuinhandschoenen als u in de tuin werkt en vermijd contact met zand in de zandbak,’ is het officiële advies aan zwangere vrouwen: RIVM, ‘Veilig in verwachting: informatie over zwangerschap & infecties’, 2017, p. 3.

²⁸ Als we de gezondheidsrisico’s van houtrook afkomstig van de *kachel* van de burens serieus nemen, dan mogen we dat ook wel doen met de ernstige gezondheidsrisico’s van toxoplasmose afkomstig van de *kat* van de burens.

3 Katten en het natuurbeschermingsrecht

Ondanks een indrukwekkende blinde vlek hiervoor bij overheden en buitenkattenbezitters, blijkt het los laten lopen van katten tevens te botsen met het geldende natuurbeschermingsrecht. Zoals uitgebreid gedocumenteerd in twee wetenschappelijke publicaties uit 2020, vloeien uit meerdere internationale verdragen en Europese wetgeving verplichtingen voor de Nederlandse overheid voort inzake het beheer van loslopende huiskatten.²⁹ Die verplichtingen zien met name op (a) het bestrijden van zogenaamde ‘invasieve exoten’,³⁰ (b) het beschermen van inheemse soorten, en (c) het beschermen van kwetsbare natuurgebieden.

Voor Nederland zijn vooral de EU-Vogelrichtlijn³¹ en Habitatrictlijn³² van belang. Die vereisen het verwijderen of beheren van zwervkatten³³ en verwilderde katten³⁴ wanneer die een bedreiging vormen voor beschermde soorten of Natura 2000-gebieden. Bovendien is Nederland als lidstaat gehouden tot het instellen én effectief handhaven van verboden op het ‘opzettelijk’ vangen, doden en verstoren van beschermde dieren.³⁵ Deze verbodsbepalingen zijn vastgelegd in het wettelijke regime van de Omgevingswet.³⁶ Zij bestrijken verschillende zoogdieren, reptielen en amfibieën die op het menu staan van de huiskat, plus *alle* soorten wilde vogels.

Voorts maakt de rechtspraak van het Hof van Justitie van de EU duidelijk dat de term ‘opzettelijk’ in dit verband breed uitgelegd moet worden. De verboden gelden niet alleen wanneer iemand nadrukkelijk de bedoeling heeft een beschermd dier te schaden, maar ook wanneer iemand ‘de mogelijkheid aanvaardt’ dat dit geschiedt, als een ongewenst maar geaccepteerd neveneffect.³⁷ En dat is exact wat er gebeurt als iemand de kat naar buiten laat.³⁸

²⁹ A. Trouwborst, P.C. McCormack & E. Martínez Camacho, ‘Domestic cats and their impacts on biodiversity: a blind spot in the application of nature conservation law’, 2 *People and Nature*, 2020, p. 235-250; A. Trouwborst & H. Somsen, ‘Domestic cats (*Felis catus*) and European nature conservation law – applying the EU Birds and Habitats Directives to a significant but neglected threat to wildlife’, 32 *Journal of Environmental Law*, 2020, p. 391-415.

³⁰ D.w.z. uitheemse soorten die door menselijk toedoen ergens terecht zijn gekomen waar ze niet thuishoren en waar ze schade toebrengen aan de inheemse biodiversiteit.

³¹ Richtlijn 2009/147/EG van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.

³² Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

³³ Zwervkatten hebben geen eigenaar maar worden soms wel door mensen geholpen.

³⁴ Verwilderde katten – niet te verwarren met de inheemse Europese wilde kat (*Felis silvestris*) – leven volledig onafhankelijk van mensen.

³⁵ Art. 5 Vogelrichtlijn, art. 12(1) Habitatrictlijn.

³⁶ Art. 5.1(2)(g) Omgevingswet jo. art. 11.37 en 11.46 Besluit activiteiten leefomgeving.

³⁷ Voor een uitgebreide analyse, zie Trouwborst & Somsen, *supra*, p. 402-410.

³⁸ Id. Deze juridische conclusie is als zodanig nauwelijks omstreden. ‘Juridisch klopt het gewoon. Het is een valide interpretatie van Europees recht. Op papier zou je net zo hard moeten optreden [tegen eigenaren van loslopende katten als] tegen stroperij of mensen die met een auto door een broedkolonie heen rijden en vogels verjagen,’ aldus hoogleraar economisch recht Hans Vedder, zoals geciteerd in B. Kerstens & S. van Zwienen, ‘Is katten binnen houden überhaupt wel haalbaar?’, *Algemeen Dagblad*, 27 november 2019, <https://www.ad.nl/binnenland/is-katten-binnen-houden-uberhaupt-wel-haalbaar-ik-kan-ze-dan-maar-beter-laten-inslapen-a3bed235/> (bekeken op 1 december 2024). Overigens kan ook beargumenteerd worden dat het los laten lopen van katten inbreuk kan maken op de specifieke zorgplicht voor wilde fauna vastgelegd in art. 11.27 Besluit activiteiten leefomgeving.

4 Gammel gedoogbeleid en ongelijke behandeling

Handhaving blijft echter uit. Sterker nog, velen – inclusief bevoegde overheden en volksvertegenwoordigers – doen alsof er bij het loslopen van huiskatten geen juridisch vuiltje aan de lucht is. Toen kranten en andere media berichtten³⁹ over de studie⁴⁰ die liet zien dat het tolereren van buitenkatten strijd oplevert met het natuurbeschermingsrecht, stonden Tweede Kamerleden in de rij om die conclusie af te doen als ‘absolute onzin’⁴¹ en ‘complete kolder’⁴² – nog voordat zij überhaupt de tijd hadden gehad om de onderliggende wetenschappelijke publicatie te lezen. Van één Kamerlid mochten ‘alle katten lekker naar buiten wanneer ze maar willen, als we dit soort krankzinnige pseudo-wetenschappers die deze ongein verzinnen maar ergens binnen heel goed opsluiten.’⁴³

Zijn er inderdaad goede redenen om de bedoelde conclusie te zien als een misplaatste en onredelijke uitwas van de jurisprudentie van het Europese Hof, en het huidige *de facto* gedoogbeleid als vanzelfsprekend? Was het maar waar. De stapel onderzoeken die de schadelijke gevolgen van loslopende katten documenteert, reikt almaar hoger.⁴⁴ En in moreel opzicht geldt al snel dat wie iets weet, ook iets met die kennis moet.

Wat natuurschade betreft, is predatie de bekendste kostenpost, en die is van katastrofale proporties. De neiging van katten om te jagen op alles wat beweegt is algemeen bekend. Zwerfkatten en verwilderde katten jagen per kat het meest, en hiervan lopen er in Nederland naar schatting enkele honderdduizenden rond.⁴⁵ Ook buitenkatten met een baasje en een goed gevulde voerbak vangen echter al snel 15-50 prooien per jaar, waarvan een kwart vogels.⁴⁶ De paar miljoen zulke katten die Nederland ‘rijk’ is, doden jaarlijks samen dus al gauw tientallen miljoenen vogels en andere wilde dieren. En dat terwijl de biodiversiteit ook om andere redenen al in een vrije val zit.⁴⁷

³⁹ Bijv. J. Missler, ‘Komt uw kat buiten? Dan overtreedt hij Europese regels’, *Trouw*, 26 november 2019, <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/komt-uw-kat-buiten-dan-overtreedt-hij-europese-regels~b735b8e2/> (bekeken op 1 december 2024).

⁴⁰ Trouwborst & Somsen, *supra*.

⁴¹ Maurits von Martels (CDA), geciteerd in A. de Goede, ‘Kamerleden mét kat reageren op kattenrel: “Verplicht binnenhouden? Idiot”’, *RTL Nieuws*, 27 november 2019, <https://www.rtl.nl/nieuws/politiek/artikel/4936366/kamerleden-met-katen-reageren-op-katten-katten-horen-buiten-die-van> (bekeken op 1 december 2024).

⁴² Arne Weverling (VVD), geciteerd in P. Winterman, ‘Minister: Katten hoeven niet binnen te blijven’, *Het Parool*, 27 november 2019, <https://www.parool.nl/nederland/minister-katten-hoeven-niet-binnen-te-blijven~be3fd897> (bekeken op 1 december 2024).

⁴³ Geert Wilders (PVV) op Twitter (nu X), 27 november 2019, <https://x.com/geertwilderspvv/status/1199630400223617024> (bekeken op 1 december 2024); hij voegde hier nog de hashtag #vrijheidvoordekaten toe.

⁴⁴ Voor een uitgebreidere en met bronnen onderbouwde beschrijving van de negatieve invloeden van katten op de natuur, zie Trouwborst, McCormack & Martínez Camacho, *supra*, p. 237-240.

⁴⁵ Verwilderde katten eten, afhankelijk van de omstandigheden, tussen 120-600 prooien op jaarbasis.

⁴⁶ Het feit dat katten gemiddeld slechts één op de vijf prooien mee naar huis nemen draagt bij aan onderschatting van het probleem door veel kattenbezitters. Voor nadere onderbouwing, zie o.a. S.R. Loss e.a., ‘The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States’, 4 *Nature Communications*, 2013, art. 1396; R. Kays e.a., ‘The small home ranges and large ecological impacts of pet cats’, 23 *Animal Conservation*, 2020, p. 516-523.

⁴⁷ Onder de oorzaken bevinden zich habitatverlies, overexploitatie, ontwatering, vervuiling (met o.a. stikstof en pesticiden) en andere invasieve exoten. Zie bijv. Compendium voor de Leefomgeving, ‘Biodiversiteitsverlies in Nederland, Europa en de wereld, 1700-2010’, 27 september 2013, <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144002-biodiversiteitsverlies-in-nederland-europa-en-de-wereld-1700-2010> (bekeken op 1 december 2024); R. Schuttenhelm, ‘Nederland kampioen biodiversiteitsverlies, “de natuur staat er dramatisch voor”’, *NOS Nieuws*, 22 mei 2024, <https://nos.nl/artikel/2521490-nederland-kampioen-biodiversiteitsverlies-de-natuur-staat-er-dramatisch-voor> (bekeken op 1 december 2024).

Naast predatie zijn er nog andere manieren waarop huiskatten schade toebrengen aan de wilde fauna. Verstoring is er één. Zo zorgt de pure aanwezigheid van een kat – zelfs als hij ligt te slapen – bij vogels voor stress en paniek, waardoor ze bijvoorbeeld minder aan het voeren van hun jongen toekomen. Concurrentie is een andere. Iedere veldmuis die in de maag van een kat belandt, is niet langer beschikbaar voor een marter of uil. Nog een manier is het overbrengen van ziektes. Zo zorgt door katten overgebrachte toxoplasmose niet alleen voor gezondheidsrisico's bij mensen, maar ook voor dood uit de boom vallende eekhoorns.⁴⁸

Volgens wetenschappelijk onderzoek behoort de huiskat wereldwijd, en in Europa, tot de absolute top van invasieve exoten die de biodiversiteit bedreigen. Afgezien van effecten op populaties en ecosystemen, is overigens ook op *individueel* niveau bepaald niet evident dat het jaagplezier van Noortje zwaarder moet wegen dan de angst, de pijn en het voortijdig levenseinde van de jonge merel die door haar uit het nest wordt gehengeld. Het natuurbeschermingsrecht bevat hoe dan ook geen rechtvaardiging voor een voorkeursbehandeling van de huiskat, integendeel.

De sterke neiging tot ongelijke behandeling die desondanks bestaat blijkt ook uit een vergelijking met andere exoten. Veel exoten die beduidend minder schadelijk zijn dan de huiskat worden actief bestreden. Nijlganzen, bijvoorbeeld, worden in Nederland op grote schaal afgeschoten. Katten, zelfs verwilderde en zwerfkatten zonder eigenaar, worden echter met fluwelen handschoentjes behandeld. Het is symptomatisch voor de zware zweem van willekeurigheid die het kattendossier omringt. In de praktijk gelden Orwell's woorden: '*some animals are more equal than others.*'⁴⁹

5 Misvattingen

Gesprekken over katten worden veelvuldig ontregeld door verhitte gemoederen⁵⁰ en hardnekkige misvattingen. Eén van de meest voorkomende is deze vraag, of een variant erop: 'Een kat die vogels vangt, dat is toch de natuur?' Wisenten,⁵¹ wilde zwijnen en wolven zijn natuur. Melkkoeien, vleesvarkens, labradors en teckels niet: dat zijn allemaal gedomesticeerde dieren, die met wilde natuur niets meer te maken hebben. Wie een roze varken of de hond van de burens in het bos ziet lopen, is doorgaans niet geneigd te zeggen: 'Kijk toch eens wat mooi, zo is de natuur.' Varkens en honden die in de natuur terechtkomen, zijn in ecologische en juridische zin exoten. Evenzo is de enige kat die in de vrije natuur thuishoort de Europese wilde kat.⁵² Azraël en Snowball hebben er niets te zoeken.⁵³

Het is uiteraard wat anders om te zeggen dat jagen een natuurlijke *neiging*, of instinct, van katten is. Bij veel katten is dat een correcte bewering. Dat een neiging natuurlijk is, is echter als zodanig nog geen reden om er ruimte voor te maken (of er zelf aan toe te geven⁵⁴).

⁴⁸ Bijv. Zoogdierverseniging, 'Dode eekhoorns door toxoplasmose', 12 oktober 2015, <https://www.zoogdierverseniging.nl/actueel/nieuws/dode-eekhoorns-door-toxoplasmose> (bekeken op 1 december 2024).

⁴⁹ G. Orwell, *Animal farm: a fairy story*, Secker & Warburg 1945.

⁵⁰ Zie bijv. de Netflix-docuserie 'Rule Zero'. Ook voor wetenschappers die onderzoek doen naar de effecten van huiskatten op de biodiversiteit en naar het beleid en recht daaromtrent zijn (doods)bedreigingen helaas geen uitzondering, getuige o.a. P. Marra & C. Santella, *Cat wars: the devastating consequences of a cuddly killer*, Princeton University Press 2016, en de eigen ervaringen van de auteur van dit artikel.

⁵¹ Europese bizon (Bison bonasus).

⁵² Ook het argument dat jagende huiskatten de ecologische rol zouden spelen van ontbrekende inheemse roofdieren is door wetenschappelijk onderzoek ontkracht. Zo doden huiskatten 4-10 keer zoveel prooien per hectare als vergelijkbare natuurlijke roofdieren: zie Kays e.a., *supra*.

⁵³ Wie toch stug volhoudt dat wat zijn huiskat doet 'gewoon de natuur is', nodigt uiteraard reacties uit van het type: 'Dus als mijn hond jouw kat doodbijt, dan is dat ook gewoon de natuur, toch?'

⁵⁴ Denk maar aan natuurlijke neigingen van agressieve en seksuele aard.

Ook honden en kinderen hebben vaak een jachtinstinct, maar doorgaans vereist de wet dat baasjes en ouders die instincten beteugelen.

Dit raakt aan een andere tegenwerping die in kattendebatten vaak de kop opsteekt: ‘Een kat die binnen moet blijven, dat is toch zielig?’ Dat de kat er zelf voor zou kiezen om in haar eentje rond te zwerven, rechtvaardigt echter geen kattenluik. Honden, papegaaien, kleine kinderen en de bavianen in de dierentuin willen die vrijheid ook. Bovendien stuit elke verzuchting dat Poekie ‘echt zó graag naar buiten wil’ op een naamloze huismus-baby of vleermuis-mama die ‘echt zó graag niet dood wil.’⁵⁵

In wezen dient zich bij elk kandidaat-huisdier de vraag aan of het geschikt is om binnenshuis, en/of anderszins onder controle van de eigenaar, gehouden te worden. Veel katten leven, tot hun ogenschijnlijke tevredenheid, binnenshuis, al dan niet in combinatie met een overkapt tuin of wandelingetjes aan de lijn. Wie toch gelooft dat deze binnenpoezen geen kat-waardig leven leiden, komt uit bij de conclusie dat katten, net als tijgers en olifanten, geen geschikte huisdieren zijn. Het is het één of het ander.⁵⁶

6 Buitenkat uitfaseren naar Australisch model?

Alles overziend lijken er geen goede redenen te zijn om het rondzwerven van huiskatten te blijven toelaten. Dat loslopende huiskatten van alle tijden zijn is op zichzelf een weinig indrukwekkend argument. Loslopende honden wáren dat ook.⁵⁷ Er zijn talloze voorbeelden van andere gebruiken die op zeker moment in de geschiedenis doodgewoon waren, terwijl dat nu moeilijk voorstelbaar meer is. Zoals daar zijn het legen van de bedpan⁵⁸ uit het raam, rijden onder invloed, en roken in gedeelde ruimtes zoals bussen, vliegtuigen, scholen en restaurants.⁵⁹ Steeds hing het afschaffen van de betrokken gewoonte samen met toegenomen kennis inzake de schadelijke gevolgen ervan.

De eerste kritische vragen en voorstellen tot gewoonteverandering kunnen doorgaans rekenen op hoongelach en het ontkennen dan wel bagatelliseren van geïdentificeerde problemen.⁶⁰ Vervolgens wordt het debat steeds serieuzer, tot het een kantelpunt bereikt en resulteert in daadwerkelijke gedragsverandering, veelal gestimuleerd en in stand gehouden door een mix van wettelijke maatregelen en sociale controle. Al snel wordt de nieuwe norm beschouwd als vanzelfsprekend.⁶¹

⁵⁵ In het licht van de vele gevaren die Poekie buiten wachten, lijkt overigens ook de vergelijking op zijn plaats met een kind dat ‘echt zó graag meer snoep wil’. Toegeven leidt op korte termijn tot vrolijke reacties bij kat en kind, maar in beide gevallen tevens tot een kortere levensverwachting.

⁵⁶ Voorts laat wel eens iemand zich ontvallen dat niet de kat, maar de mens de grootste bedreiging voor de natuur vormt. Deze redenering creëert echter een valse tegenstelling. Het blootstellen van de biodiversiteit aan exoten als huiskatten is immers juist één van de vele manieren waarop mensen de natuur bedreigen. In het verlengde hiervan wil er nog wel eens iemand op wijzen dat er zowaar erger bedreigingen zijn voor de biodiversiteit dan een jagende Minoes, zoals de intensieve veeteelt en het (daarvoor) kappen van regenwouden. Dit type dooddouner komt het debat evenmin ten goede. In elk gesprek over een probleem is immers (bijna) altijd wel een erger probleem te verzinnen.

⁵⁷ Loslopende honden zijn in andere delen van de wereld nog steeds de norm. Hier te lande zijn ze om goede redenen inmiddels uit het straatbeeld verdwenen (een enkele, de regel bevestigende uitzondering daargelaten).

⁵⁸ Ook wel ondersteek genoemd.

⁵⁹ Minder dan 50 jaar geleden mocht er nog door leerkrachten in de schoolklas worden gerookt, en het rookverbod in de horeca is pas sinds 2008 van kracht.

⁶⁰ Het kattendebat lijkt hierop geen uitzondering; zie par. 5 hierboven en het eveneens veel gehoorde ‘mijn kat doet dat niet.’

⁶¹ Het doet allemaal denken aan deze tegeltjeswijsheid die vaak (maar waarschijnlijk onterecht) aan Arthur Schopenhauer wordt toegedicht: ‘Alle Wahrheit durchläuft drei Stufen, Zuerst wird sie lächerlich gemacht oder verzerrt. Dann wird sie bekämpft. Und schließlich wird sie als selbstverständlich angenommen.’

Wat loslopende katten aangaat zijn in het buitenland al verschuivingen in het juridische landschap te zien. Zo geldt in de IJslandse stad Akureyri een kattenavondklok, en hebben katten in het Duitse Walldorf in het voorjaar huisarrest, om broedende vogels te ontzien.⁶² Ook verschillende Nederlandse gemeenten nemen inmiddels maatregelen, vooralsnog in de vorm van (vrijblijvende) oproepen aan kattenbezitters om hun huisdieren in het broedseizoen 's nachts binnen te houden dan wel belletjes of kragen om te doen die de kans op vogelslachtoffers verkleinen.⁶³

Een bijzonder elegante wettelijke aanpak, die alleszins navolging lijkt te verdienen, is die van de Australische regio Canberra.⁶⁴ Daar wordt het fenomeen buitenkat geleidelijk afgebouwd. In mei 2021 werd aangekondigd dat geregistreerde katten geboren of gekocht vóór 1 juli 2022 buiten mogen blijven rondzwerven tot hun dood.⁶⁵ Wie na deze peildatum een nieuwe kat neemt, weet echter dat die vanaf het begin als binnenkat zal moeten worden opgevoed en gehouden. Deze uitfaseer-regeling, die samen met een chip- en registratieplicht ook in Nederland zou kunnen worden uitgerold, is aldus bijzonder katvriendelijk. Geen enkele concrete kat hoeft er nadeel van te ondervinden. De enigen die inleveren, parallel aan verstokte rokers bij het rookverbod, zijn diegenen onder de kattenliefhebbers die tot in lengte van dagen buitenkatten – karaktervolle huisdieren en toch *low maintenance* – zouden willen blijven hebben.

Verder zijn er uitsluitend winnaars: (1) talloze buurvrouwen en hun ongebooren kinderen, en andere mensen die een bron van ergernis minder hebben; (2) ontelbare merels, roodborstjes, ijsvogels, baby-grutto's, spitsmuisjes, eekhoorns, vleermuizen, vlinders en andere gespaarde kattenprooien; (3) een leger aan wezels, hermelijnen, uilen en andere natuurlijke roofdieren, die weer gelegenheid krijgen hun rollen in de voedselketen op te pakken; en (4) *last but not least*, de eveneens ontelbare poezen die een lang, en hopelijk ook gelukkig,⁶⁶ leven als *echte* huiskat (thuiskat) tegemoet mogen zien.⁶⁷

7 Conclusie

Het zonder toezicht laten rondzwerven van huiskatten is in juridisch opzicht behoorlijk problematisch, zoveel is duidelijk. Het kan de gezondheid en andere belangen van medeburgers schaden, botst met fundamentele verplichtingen die voortvloeien uit het natuurbeschermingsrecht, en lijkt eveneens op gespannen voet te staan met de geldende

⁶² D. Lingenhöhl, 'Stubenarrest für die Hauskatze', *Spektrum*, 18 mei 2022, <https://www.spektrum.de/kolumne/artenschutz-stubenarrest-fuer-hauskatzen/2021779> (bekeken op 1 december 2024).

⁶³ Het gaat in ieder geval om Amersfoort, Amsterdam, Houten en Groningen; zie bijv. P. Meershoek, 'Amsterdamse kat niet meer de straat op zonder belletje', *Het Parool*, 4 januari 2024, <https://www.parool.nl/amsterdam/amsterdamse-kat-niet-meer-de-straat-op-zonder-belletje~b81a8fca/> (bekeken op 1 december 2024); 'Houd katten tijdens broedseizoen 's nachts binnen, adviseert gemeente Houten', *NOS Nieuws*, 19 maart 2024, <https://nos.nl/artikel/2513380-houd-katten-tijdens-broedseizoen-s-nachts-binnen-adviseert-gemeente-houten> (bekeken op 1 december 2024).

⁶⁴ Australian Capital Territory, Domestic animals act 2000, A2000-86, titel 4.1B; zie ook K. Midena, 'All Canberra suburbs to contain new cats from July 1, 2022', *ABC News*, 28 mei 2021, <https://www.abc.net.au/news/2021-05-28/all-canberra-suburbs-to-contain-new-cats-from-2022/100172644> (bekeken op 1 december 2024).

⁶⁵ Zij worden dus niet gedwongen om van de ene op de andere dag binnen te blijven – iets wat uit oogpunt van kattenwelzijn immers problematisch kan zijn.

⁶⁶ Daarvoor is uiteraard wel nodig dat de kat voldoende beweging en afleiding krijgt, en – in een overdekte 'catio' en/of aan de lijn – buitenlucht; zie bijv. Hooimeijer, *supra*.

⁶⁷ Hierbij moet niet uit het oog verloren worden dat alle door buitenkatten veroorzaakte narigheid in moreel opzicht niet aan hen, maar aan hun 'baasjes' toe te rekenen is. Zoals een populair kattenboek plechtig besluit: 'in tegenstelling tot ons zijn zij altijd onschuldig' (Tucker, *supra*, p. 220).

dierenwelzijnswetgeving. Net als een deel van de samenleving doet de overheid echter of haar neus bloedt.

Al met al vormt de loslopende huiskat – of het nu is vanuit juridisch, ethisch, ecologisch, sociologisch of politiek oogpunt – een tamelijk uniek en uitermate boeiend dossier. Het dwingt tot bezinning inzake fundamentele vragen als ‘wat is natuur?’ en ‘is het ene dier meer waard dan het andere?’.⁶⁸ Het is een dossier waarin individuele vrijheid tegenover het algemeen belang, en gevoelens en gewoontes tegenover rationele argumenten staan. Het wordt getypeerd door hardnekkige misvattingen, hoogoplopende emoties en kanjers van blinde vlekken.

En het illustreert hoe ook overheden en volksvertegenwoordigers ervoor kunnen kiezen het gezond verstand, het algemeen belang én het recht te negeren, ten faveure van een schadelijke gewoonte die door een (mondig) deel van de Nederlandse bevolking klaarblijkelijk wordt beschouwd als een verworven recht. De tijd zal leren hoe lang dit inhoudelijk buitengewoon wankele gedoogbeleid nog standhoudt, en hoe snel de buitenkat haar plaats in de geschiedenisboeken zal innemen naast de rokende kleuterjuf.

⁶⁸ Andere aangesneden vragen zijn ‘wat is een huisdier?’ en ‘wat zijn onze verantwoordelijkheden als mens?’.